

ДНЕВНИКЪ

(стенографически)

на

II-то обикновено Народно Събрание.

LXXXVI ЗАСЪДАНЕ, ВЪ ЧЕТВЪРТАКЪ 27 НОЕМВРИЙ 1880 ГОД.

(Подъ председателството на г-на Сукпарова. — Начало въ единъ часъ 20 мин. послѣ пладнѣ.)

Председателъ: (Звъни.) Ще се чете списъкътъ на депутатитѣ.

Секр. Баларевъ: (Чете списъка на депутатитѣ.)
Завчера отсъстваха: Хр. Стояновъ, Лука Павловъ, П. Генчевъ, Горбановъ, Цко Вълчовъ, Т. Каракановъ, Тодоръ Балабановъ, Еп. Климентъ, Даскалъ Тодоръ, А. Храновъ, Г. Момчовъ, Г. Тишевъ, Кирковъ, Т. Бурмовъ, Н. Михайловский, Пачевичъ, Т. Станчовъ, С. Ивановъ, Ат. Костовъ, Кичо Жековъ, Д. Бърневъ, В. Поповичъ, Хафузъ Билялъ, Ахмедъ Идризъ-Оглу, А. Тержуманъ, Михаилъ Колоши, Митр. Симеонъ, Болѣреки, Тодоръ Икономовъ, Дюкмедикевъ, Нв. Стояновъ, Никола Стойчовъ, Десевъ, Стоилъ Поповъ.

Председателъ: Отъ 172 души, 42 отсъствуватъ заедно съ касираниитѣ; присѣствуватъ 130 души, повече отъ половината и засѣданieto се отваря. Ще се чете протоколътъ отъ LXXXII засѣданне.

Секр. Баларевъ: (Чете протоколътъ отъ LXXXII засѣданне.)

Председателъ: Има ли нѣкой да забѣлѣжи нѣщо върху прочетения протоколъ? (Нѣма.) Тогава ще се чете закона за подданството въ послѣдния редакция.

М-ръ Цанковъ: Преди да се чете послѣдната редакция на закона за подданството, искамъ да кажа нѣколко думи. На всички българи, които по разни причини сѣ се изселили изъ България и сѣ се заселили въ чужди земи, за тѣхъ както въ Учредителното така и въ сегашното Нар. Събрание се дадохъ нѣкои привилегии, а особено на тѣзи, които сѣ се отягчили. Тѣзи българи, които сѣ се отягчили можемъ да ги раздѣлимъ на два вида: първо, массата на народа, която не може да покаже съ какво се е отягчила, но за която може

да се докаже, че сѣ хора, които сърдечно обичатъ отечеството си, и за които Нар. Събрание вотира единъ законъ споредъ който щомъ се преселятъ въ България ставатъ жители на България и приематъ подданството на сѣщия часъ; второ, онѣзи, които въ послѣдната война сѣ взели участие, било въ военна, било въ гражданска служба, за които се състави 4-й чл. отъ закона за подданството, който удовлетворява тѣхното желание да се приематъ въ подданство. Но остава още едно нѣщо нацѣрбено, и то е, че може би между тѣхъ да има и такива българи, които сѣ се отягчили, но не сѣ имали случай да взематъ участие, нито въ военното, нито въ гражданското управление. Тѣ може да сѣ направили заслуги; но споредъ този законъ, който сега приехме може да се каже, че народа не имъ отдава приличната честъ. Заради това азъ искамъ да приложа още единъ членъ подиръ 17, така щото новия членъ ще стане 18-й и ще гласи така: »Чл. 18. Нар. Събрание може да приема въ българско подданство безъ условията на натурализацията веѣкни чужди подданици отъ българско произхождение, ако той е направили нѣкоя заслуга на българския народъ. Тагъвъ чуждъ става български подданикъ, ако $\frac{2}{3}$ отъ представителитѣ подадѣтъ гласъ за него«.

Докладчикъ Даскаловъ: Отъ страна на комисията нѣма нищо да кажа. Комисията приема този членъ.

Пановъ: Както виждате, г-да, г-нъ Министръ на Външнитѣ Работи донася или допълня законътъ за подданството. Азъ мисля, че никой не е противенъ на съдържанието на този членъ, тъй щото вѣрвамъ, че нѣма никой да се противи на приеманieto му. Но преди да се приеме, мисли, че трѣба да мине презъ законния ка-

налъ; и понеже е допълнение на законопроекта за подданството, то трѣба да се предаде на комисията, която да представи своето мнѣние и тогава да се произнесе върху него. Защото виждамъ въ този членъ нѣкои противорѣчия, предлагамъ да се даде на комисията.

Бръшляновъ: Ако вземемъ думитѣ на г-на Панова въ сериозно внимание, то значи, че винаги когато разпекваме единъ законопроектъ, щомъ единъ депутатъ намѣри нѣкой недостатѣкъ и иска да го замѣни, ще трѣба да престане разгледането на законопроекта, до гдѣто се разгледва даденото предложение отъ Комисията; и изнова пакъ когато хване да се разпеква и пакъ има нѣкой недостатѣкъ, пакъ трѣба да се върне на Комисията и т. н. щото никога да се недостигне до край. Това е излишно. Тукъ имаме законопроектъ на който се привнася едно предложение, върху което всѣки отъ представителитѣ може да премисли и да си даде за него гласътъ. Но има само едно нѣщо, въ това предложение, което е тъмно, т. е. че такъвъ българинъ се приема за български подданикъ окончателно, когато се произнесжтъ $\frac{2}{3}$ отъ представителитѣ. Това може да се разбира, или отъ всичкитѣ представители, или отъ присяжествующитѣ въ Събраниято. Ако г-нъ Министръ е мислилъ първото, че за единъ българинъ, който е направилъ призната заслуга на народа, трѣба да се произнесжтъ $\frac{2}{3}$ отъ всичкитѣ представители, то това е нѣщо не възможно, защото камарата винаги може да работи, когато заседаватъ повече отъ $\frac{1}{2}$ на всичкитѣ представители и ако се изискватъ $\frac{2}{3}$ отъ всичкитѣ тогава като ги нѣма толкова, не може никакъвъ гласъ да се даде. Заради това за по добро пояснение на работата, трѣба да се каже $\frac{2}{3}$ отъ присяжествующитѣ въ Събраниято депутати, а не отъ всичкитѣ въобще.

М-ръ Цанковъ: Азъ никакъ не съмъ противенъ на предложението на г-на Панова: да се даде този членъ на комисия. Менѣ се струва, че зависи отъ Нар. Събрание, да ли да се даде единъ законопроектъ на комисия или не. Колкото за съмнѣнието на предговорившия г-на Бръшлянова, то за мене е все едно. Азъ казахъ »отъ представителитѣ, ако Нар. Събрание рѣши отъ присяжествующитѣ или отъ всичкитѣ, то може да се притуря една дума да се раздени по добръ. За мене е все едно и това остава на Нар. Събрание да го рѣши.

Калчо Симеоновъ: Тука отъ предложението на г-на Министра слушамъ повече условия, които той изисква отъ онѣзи хора отъ българско произхождение, които сж заслужили за България. Чухъ, че тѣ ще се приематъ за български подданици, ако иматъ нѣкоя заслуга. До колкото ни е извѣстно — понеже съмъ билъ въ Бесарабия и Румъния — може да се каже, че всичкитѣ граждани отъ българско произхождение сж помагали споредъ силитѣ си за освобождението на България. Но когато ще дойде време да го докажатъ, то твърдѣ трудно ще бжде да го докажатъ. Второ, г-нъ Ми-

нистръ предлага да даватъ гласъ $\frac{2}{3}$ отъ представителитѣ на Н. Събрание; но както видятъ, че у насъ всичкитѣ закони и предложения се рѣшаватъ по вишегласието на присяжествующитѣ представители, тогава, защо да се рѣшава за това отъ $\frac{2}{3}$ на представителитѣ, а не по вишегласие?

М-ръ Цанковъ: Да ли ще може да докаже заслугитѣ си, това е негова работа. Въ всѣка една работа, както и въ единъ процесъ, онзи, който не може да докаже, може да има и най-големо право и да загуби процеса, защото не е знаелъ да го докаже; но нито законътъ му е кривъ, нито нѣкой другъ, а е кривъ самъ си, защото не може да докаже. Колкото за второто, което каза г-нъ предговорившия, че Нар. Събрание рѣшавало по вишегласие, има да кажа, че Нар. Събрание не може да рѣшава по меншегласие но по вишегласие. А Нар. Събрание рѣшава съ вишегласие единъ законъ, по който да се приематъ чуждитѣ подданици за български съ $\frac{2}{3}$ или $\frac{3}{4}$ гласове отъ представителитѣ. Работата е въ това, че Нар. Събрание не може да рѣшава съ меншегласие а съ вишегласие. А въ единъ законъ, когато прави Нар. Събрание, то е свободно да постави, че за едн-коя работа трѣбватъ $\frac{2}{3}$ отъ присяжествующитѣ депутати.

П. Станчовъ: Азъ не съмъ съгласенъ съ исказаното мнѣние на г-на Панова, да се възложи този членъ на комисията, която е разгледвала законопроекта за подданството, и да се занимава особено и съ този членъ, който се прибавя отъ г-на Министра. Съгласенъ съмъ обаче съ мнѣнието на г-на Бръшлянова, че можемъ да се произнесемъ още сега върху този членъ, само на мѣсто » $\frac{2}{3}$ отъ представителитѣ« да се каже » $\frac{2}{3}$ отъ присяжествующитѣ представители«; и да се произнесе сега Нар. Събрание.

Грънчаровъ: Найнапредъ не съмъ съгласенъ да се даде предложението на комисията, както предлага г-нъ Пановъ; защото чухъ отъ г-на докладчика, че комисията е съгласна съ този членъ или съ това предложение на г-на Министра и ако и да го възложимъ на комисията, тя пакъ ще каже, че е съгласна. За това не е нужно да се дава на комисията. Но за въпроса, който подигна г-нъ Калчо Симеоновъ за заслугитѣ, азъ мисля, че не трѣба онзи, който иска да стане български подданикъ да доказва заслугитѣ си, както стопъ въ члена, но представителитѣ въ Нар. Събрание могатъ да се произнесжтъ, че извѣстни лица споредъ заслугитѣ, които сж принесли на отечеството, какви сж тѣ и да ли сж такива по които може да се приеме заслужившиятъ въ българско подданство безъ условията на натурализацията. Азъ ще обърна внимание върху послѣдното предложение на г-на Калчо Симеонова, именно върху произнасянето на $\frac{2}{3}$ отъ представителитѣ. Знаемъ, че 116 чл. отъ Конституцията казва, че всички въпроси въ Н. Събран. се рѣшаватъ по вишегласие; исклучения, които могатъ да

станатъ по гласоподаването сж предвидени тоже въ Конституцията. Именно, когато министритѣ се даватъ подъ сждѣ, тогазъ трѣба да даждѣ гласъ $\frac{2}{3}$ отъ венчикитѣ представители. Тоже трѣба да даждѣ гласъ $\frac{2}{3}$ отъ венчикитѣ представители и тогава, когато предлѣжи сждане на Министритѣ за измѣна на Конституцията, тѣй щото, исключенията, които могатъ да станатъ сж предвидени въ Конституцията, и не зная да ли можемъ да правимъ други исключения. (Гласове: да!) Ине трѣба да кажемъ, по вишегласието на присѣтствующитѣ депутати, защото, ако направимъ исключение, то ще каже, че прибавяваме единъ другъ членъ на Конституцията. За това, трѣба да се каже »по вишегласие«.

Пановъ: Да ли да се даде на комисия, това наистина зависи отъ Нар. Събрание, но удивлявамъ се на тия г-да, които намиратъ за излишно да се даде настоящето предложение на комисия, и при това позволяватъ си да критикуватъ на дълго и широко сжщото предложение. Азъ именно предполагамъ, че ще бжде много по добръ, комисията да разглѣда на дълго и широко този членъ, който се внесе; защото азъ давамъ голѣмо значение на този членъ. Съ сжщата цѣль именно предлагамъ и повтарямъ, комисията да си даде мнѣнието върху него, като ще има време да го разглѣда нагорѣ и надолу. Нѣкон г-да искаха да кажатъ, че понеже г-нъ докладчикъ се съгласи да се приеме членътъ, то е все равно като че се е съгласила всичката комисия; но азъ мисля, че това не е все едно; докладчикътъ не е комисия; той докладва само онова, което е изработила комисията. А за това, че е съгласенъ, то нищо не значи, по мосто мнѣние.

Сжщия г-нъ Бръшлиновъ, който намира за излишно да се дава предложението на комисия, самъ е въ съмнѣние, че има въ члена едно нѣщо, което му се не правило. За това азъ предлагамъ, че този членъ непременно трѣба да се даде на комисия.

Г-нъ Бръшлиновъ каза, че ако би другъ членъ да се появи въ Нар. Събрание, че пакъ трѣба да се даде на комисия; но азъ казвамъ, че ако е той важенъ, то наистина трѣба да го дадемъ. Но добръ е да се разсжда, защото въ този членъ има работи, които предизвикватъ съмнѣние и за това предлагамъ да се даде този членъ на комисия, а утрѣ да се докладва за него отъ комисията.

М-ръ Цанковъ: Г-нъ Пановъ взима думитѣ на г-на Бръшлинова, или на нѣкой другъ за причина, че трѣба да се даде на комисията; защото отъ тѣзи думи излиза, че трѣбало комисията да го разглѣда и обезди. Менѣ ми се струва, че отъ всичко, което се говори тука за този членъ нѣма друго, освѣнъ да се ражда въпросъ за по доброто тълкование на единъ членъ отъ Конституцията. Азъ мисля, че членове отъ Конституцията, може да ги тълкова Нар. Събрание по добръ отъ колкото да се дадатъ на комисия. За туй азъ мисля, че е напразно да

се дава на комисия; защото ще се загубатъ 3—4 дѣня, понеже комисията пакъ ще каже или «отъ венчикитѣ депутати» или само «отъ присѣтствующитѣ», а Народното Събрание и сега е компетентно да рѣши, може ли да се каже отъ $\frac{2}{3}$ или да се каже, че всичко се рѣшава по вишегласие. Въ Конституцията е казано по вишегласие; но това е казано въобще, че всекий въпросъ, който предлѣжи трѣба да се рѣшава по вишегласие; но щомъ Нар. Събрание е рѣшило, че трѣба едно нѣщо да се рѣшава по $\frac{2}{3}$ и го узакони, тогава трѣба да се държи това.

Калчо Симеоновъ: Азъ имамъ пакъ да отговоря на г-на Министра, че той не трѣба никакъ да се бои отъ българи, които сж наши братия и да имъ намагата тѣзи условия и ако ги приемемъ безъ тѣзи условия, то мисля, че не ще имаме вреда. За това моля съ по малки условия да се приематъ.

М-ръ Цанковъ: Тогазъ трѣба да си играемъ съ онѣзи заявления, които направи Н. Събрание за да се приематъ за български подданици онѣзи, които му направили нѣкое добро. Тогава не трѣбаше 4-й членъ на закона за подданството, нито пъкъ закона за колонизацията; то ще каже, че не трѣба никой да прави добро на нашия народъ, когато не даваме честъ на оня, който на прави едно извънредно добро за насъ.

Симидовъ: Азъ пакъ ще отговоря на г-на Калча Симеонова. Той най послѣ самъ доказа, че нѣма мотиви на това нѣщо, и моли г-на Министра да вземе въ внимание онѣзи българи. Тука се внесе единъ законопроектъ за подданството и се даде по законенъ пътъ на комисията, и комисията го разглѣда. Нар. Събрание разпква и приехме, че всекий българинъ трѣба да живѣе 5 години въ България за да се натурализира, и послѣ други 5 години, за да може да стане депутатъ. Г-да, не е малко да се отетжни това право да чакатъ 10 години, а за таково нѣщо трѣба да се разисква и да гласоподаватъ $\frac{2}{3}$ отъ представителитѣ на Нар. Събрание. Колкото за Конституцията, тамъ нѣма единъ членъ, който да запрети да употребимъ вишегласие отъ $\frac{2}{3}$ или $\frac{3}{4}$ за друго едно нѣщо. Това е много важно, като се отетжна на единъ чловѣкъ право, че не трѣба той да чака 10 гѣдини. За таково право иска се гаранция, че той наистина заслужава да се приеме за подданикъ. Тука нѣма за какво да се говори повече.

Д-ръ Браделъ: Г-нъ М-ръ Цанковъ счете за нужно да допълни законътъ за подданството и Нар. Събрание се отнесе съчувствено къмъ това допълнение. Азъ нѣма да говоря да ли да се даде на комисията или не. Сега предлѣжи да се чете закона за подданството 3-й пътъ и се прибавява едно допълнение. Въ комисията се даватъ за разглѣждане дълги законопроекти, за които за улеснението на Събранието, комисията прави своитѣ бѣлѣжки върху всекий членъ, и представлява ги на Нар. Събрание, за да може то по лесно да се произнесе. Сега

има само единъ членъ върху, който можемъ да се произнесемъ и да го дебатираме — понеже нѣма нужда да се дава той на комисията — както сме дебатирани и другитѣ членове отъ този законопроектъ. Азъ ще поговори върху същността на този членъ съ позволенieto на Пар. Събрание, съ при внасянето на този членъ измѣнива се 17-й членъ отъ почти приетиятъ законопроектъ за подданството. Той се касае само за българитѣ, а закона за подданството, г-да, собствено рѣшава за хора, които сж иноплѣмни, отъ други народности, които нѣматъ никаква свързка съ тѣзи държава нито по вѣра, нито по языкъ, нито по интересъ. Такъвизъ хора, които оставятъ своята държава и взиматъ чуждо подданство, тѣ трѣба да иматъ особенъ интересъ за да се освободятъ отъ своето подданство и такъвизъ хора всекога възбуждатъ подозрѣние отъ страна на тѣзи държава, въ които некакъ да се населятъ; за това онѣзи държава туря преграда и туря известни условия за да се натурализиратъ да иматъ тѣ време да узнаятъ държавата, законитѣ и интереситѣ на тѣзи държава, тъй щото да могатъ да станатъ наистина истински синове на своето ново отечество. Но понеже практиката показва, че има разлика между хора и че има такива, които егонистически, или по самолюбивиятъ интересъ хвърлятъ своето подданство и приематъ друго ново, то трѣба да се гарантира държавата отъ тѣхъ. Съ такъвизъ закони туря се единъ срокъ отъ 5 или 10 години за да може правителството и държавата да ги узнае. Това ще каже натурализация. За това се туря този срокъ въ всичкитѣ държави. У насъ иде работа или разговоръ за българитѣ. Ние некаме натурализация за българитѣ. Народното Събрание обърна внимание върху отдѣлни случаи, 2 или 3 пжти издаде законъ за българитѣ. Единъ пжтъ за земледѣлцитѣ, на които даде привилегии да имъ се даватъ земи, съ цѣлъ да се населятъ тука. Вторий пжтъ се неказа за българитѣ, които сж направили заслуги за България, които сж се отличили въ времето на войната или въ гражданското управление и за тѣхното отличие дава имъ се право да ставатъ български подданици. Г-да! Да обърнемъ внимание на животътъ въ Европа и къмъ какво се стремятъ всичкитѣ народи. Стремленieto иде на всекакъ да се съединятъ народитѣ по народността си, колкото е възможно да увеличатъ своята народност и да помагатъ на развитието на свойгъ народъ. Срѣща ли се французинъ съ французинъ, където и да е на свѣта, той му улеснява да стане французски подданикъ за да увеличи числото на свойгъ народъ. Нѣмецъ, гдѣто и да е въ Америка, въ Австралия или въ други мѣста, срѣща ли се съ нѣмецъ прегръща го като братъ, и дава му улеснение за да стане той нѣмски подданикъ. Политическитѣ борби иматъ своето основание именно въ народността; всичкитѣ народности се стремятъ за да се съединятъ и сгрупиратъ въ единъ комплексъ. У насъ, у славянскитѣ миръ се мѣчимъ да съединимъ славянитѣ

противоположно къмъ нѣмцитѣ; ние говоримъ за славянското единство, имаме въ София и въ Россия славянски общества. А тука за всекий българинъ отъ странство на когото роднинитѣ още живѣятъ въ България, то за тѣхъ некаме отличие и заслуги. Отъ българи, които живѣятъ въ Ромжния по 50—60 години, некаме отъ тѣхъ заслуги; отъ българи които толкова години сж живѣли въ Ромжния и още не сж се научили ромженски; които сж живѣли въ Россия и не сж се научили руски и които назвали своитѣ колиби по имената, както сж ги имали въ родната си земя. Тѣзи българи, които преди 70—80 години сж се изселили изъ България, некаме отъ тѣхъ заслуги, като че е голѣма честъ, да имъ даваме българското подданство. Ние правимъ условия за да ги приемемъ като, че имъ правимъ голѣма честъ. Най голѣмийтъ интересъ на българскитѣ народъ е да има повече жители, повече честни хора, които ще се грижатъ и работятъ за народното добро. Истина, че отъ чуждата вѣра, отъ чуждиятъ языкъ и отъ чуждата кръвъ мѣчно е да очакваме да се съедини съ България. На други мѣста нѣмцитѣ некали да накаратъ славянитѣ да станатъ нѣмци и да ги понѣмчатъ и ние некаме отъ българина, който говори само българския языкъ, услуги и отличия за да го приемемъ между насъ. Азъ съмъ противенъ на този членъ, който иска за една частъ отъ българитѣ особенни услуги. Понеже българитѣ иматъ право да станатъ български подданици, ако сж тѣ земледѣлци и тоже се приематъ онѣзи, които сж участвали въ войната за освобождението, както това е узаконено въ 15-й протоколъ отъ Учредит. Търновско Пар. Събрание, то остава още една частъ, която нѣма нужда да се натурализира; защото тѣ сж българи по кръвъ, по языкъ и по вѣра, по въспоминание, по домашенъ животъ, по дрѣхитѣ и по огнището си. Тѣ сж българи и за това нѣма нужда да се изисква натурализация. Законътъ за натурализацията да се изисква за съвсѣмъ иноплѣмни хора; но тѣзи наши българи нѣматъ нужда за такава натурализация. Нашиятъ интересъ е да се увеличи числото на населението съ хора честни и вѣщи, за да се усили и нашето Княжество. Ние отъ тѣзи точка трѣба да глѣдаме на работата; но да мислимъ, че нашето подданство било голѣма честъ и да некаме особенни заслуги, това не е точка, отъ която трѣба да го глѣдаме. Ние не сме една голѣма държава, която да покаже едно покровителство. Хората приематъ американско подданство, защото американскитѣ консулъ има силенъ гласъ. Приематъ французско подданство, защото могатъ да иматъ защита и който приема французско подданство, знае, че неговото правителство ще има сила да го защити. Също така и съ английското подданство. А какво може да направи българското правителство, когато самитѣ негови отношения не сж опредѣлени къмъ другитѣ държави? Какво може да направи за една личностъ, която приема българското подданство? Какъ мо-

жемъ да глѣдаме, че е една голѣма честъ на оногава, който приеме българското подданство? Какви сж мотивѣ, по които можемъ да правимъ условия и на онѣзи българи, които дохождатъ въ отечеството си за да обезпечатъ имуществата си. Моето заключение е слѣдующето: Този членъ трѣба да се измѣни и неговата строгостъ да се умали, $\frac{2}{3}$ сж много, а просто съ вишегласие да се приеме, както всичките други въпроси. Второ, на особенните заслуги азъ съмъ противенъ и за тѣхъ не трѣба да се говори; но да се каже, че всеки, който доказва своето българско произхождение да се приеме като български подданикъ съ вишегласие. (Гласове: съгласни.) (Други гласове: не съгласни.)

М-ръ Цанковъ: Венчко, което говори г-нъ Браделъ е противно на Конституцията; защото не знае какво казва. Конституцията въ 54 членъ просто и ясно опредѣлява, кой ще да бѣде български подданикъ и въ протоколитъ каза се още за онѣзи, които сж заслужили макаръ и че не сж български подданици. Тѣхъ Нар. Събрание взема въ внимание и тѣхните заслуги и имъ се дадохъ привилегии. Ето закона, който направо сме съставили на основание на протоколитъ на Учр. Събрание, а венчко, което говори г-нъ Браделъ е противно на Конституцията и азъ го отблъсвамъ.

Славейковъ: Хубавитѣ и краснорѣчиви думи на г-на Браделъ можтъ да се обърнатъ противъ него. Дълго би било и безполѣзно да си възвръщаме думи единъ на другий; но азъ ще напомня на Нар. Събрание това само, че когато не трѣба да искаме заслуги отъ одного чловека; но когато искаме да свикаме всичките българи да тичатъ тука, да ли не се противимъ на началото, че всичките трѣба да се съединимъ? Да! Трѣба да се съединимъ всички; но трѣба да оставимъ тѣзи, които сж въ друга държава тамъ да стоятъ гдѣто се намиратъ и да представляватъ тамъ българското име, защото когато отворимъ вратата да дойдатъ, то тамъ не ще останатъ хора. Колкото повече е разпростренъ нашиятъ центръ, толкова по силни биваме и ние. Тука не стои членътъ да отблъсваме българските подданици, ние желаемъ да дойдатъ всички; но Конституцията дава право на тѣзи, които искатъ да дойдатъ като хора, които сж заслужили и даже и Събранието се бѣше произнесло, че вѣнъ отъ това право не считаме за пуждно да даде други права; но не веднажъ, и дважъ се произнесе Нар. Събрание за това, а когато съ уѣща нужда да се приематъ чловеци, които сж заслужили за България, то е това само една почетна титла и да отворимъ вратата на онѣзи, които желаятъ съ насъ да станатъ български подданици. Г-нъ Браделъ каза, че ние нѣма какво да имъ дадемъ. Ако нѣма какво да имъ дадемъ, защо тѣ желаятъ да дойдатъ между насъ. Каза, че въ Америка, Англия, Франция ставатъ хората подданици, защото иматъ защита. Ние нѣма какво да дадемъ освѣнъ почетъ; защото за всичките други случаи

законътъ дава право и нѣма никой да се отблъсне; но единъ чловекъ незаслуживащъ може да бѣде подданикъ по законниятъ нѣтъ; но има и други, на които самата Конституция дава право, които въ време на войната или по гражданска частъ сж заслужили на отечеството си, да се приематъ този часъ. Тогазъ, когато приемемъ другъ членъ за да дадемъ право безъ никакви такъвизъ заслуги само, защото той е билъ отъ високо пропехожденне, то ще каже да туримъ такъвъ родъ хора въ реда на тѣзи на които Конституцията дава право, защото заслужили въ войната. Този членъ, който г-нъ Министръ внесе въ Нар. Събрание ще каже, че не може да не бѣде непризнателно гдѣто да не признае заслугитъ на единъ чловекъ за България и за да не го приеме. Единъ отъ тѣзи принципи, които г-нъ Браделъ привождатъ, всички ние не можемъ да си помислимъ отъ насъ да излязе едно нѣщо, което е противно на самата Конституция. И Конституцията опредѣлява кому да даваме право и кому не. Защо чловекъ, който нѣма заслуги, има други врата отворени. Онзи, който желае да стане български подданикъ не ще да намѣри противникъ не само въ $\frac{1}{3}$ частъ, но въ всичките депутати, когато ние признаваме, че той е направилъ услуги на отечеството. Ние обаче не можемъ безъусловно да приетяваме и да приемаме хора за български подданици, когато Конституцията показва нѣтъ по който трѣба да се приематъ. Ако искаме отъ втората категория да го приемемъ въ подданството, то трѣба той да е заслужилъ или въ гражданската, или въ военната частъ и тѣхъ по Конституцията можемъ да ги приемемъ. Тогазъ естествено само по себе си слѣдва, че отъ 3-та категория да иматъ врата отворени, тѣ трѣба да иматъ тоже една призната заслуга и трѣба $\frac{2}{3}$ отъ присѣтствующитѣ депутати да ги приематъ. Иначе ще каже, че ще бѣде законътъ противенъ на Конституцията, като дадемъ право и на тѣзи хора, които дохождатъ и просто да отворимъ вратата, на всеки, който отъ гдѣто и да нека да дойде.

А. Цановъ: Радвамъ се, че този въпросъ се отваря пакъ, но не мисля, че тука има единъ българинъ, който да желае да има, колкото е възможно по малко българи въ нашата държава; защото, отъ всѣка страна, виждаме, че има опасности отъ една и друга народностъ; и да работимъ противъ дохожданието на българитѣ, то ще каже, че работимъ противъ насъ. Азъ не разбирамъ, че е противно на Конституцията да се приематъ българи отъ вѣнъ; но не съмъ съгласенъ, както каза г-нъ д-ръ Браделъ, че не трѣба да се приематъ безъ никакъвъ срокъ. Не мисля, че трѣба да се даде същото право на онзи българинъ, който е излязълъ преди нѣколко години отъ тука; но мисля, че не трѣба да се туря въ същата категория както онзи, който не е българинъ по народностъ. Конституцията казва, че български граждани сж онѣзи, които сж родени тука и не сж приели чуждо

подданство. Но, ако за тѣзи българи, които дохождатъ отъ вѣнъ дадемъ срокъ само една година, то съ какво можемъ да противорѣчимъ на Конституцията? Г-нъ Славейковъ каза, какво ги кара да дохождатъ тука? Г-да! кара ги отечеството; тѣ си идатъ у дома; идатъ, връщатъ се пакъ въ отечеството отъ което сж отишли по неволя. Да затворимъ ли вратата за тѣхъ? Нека всѣкий се тури на тѣхното мѣсто и тогава да рѣшава. Това предложение трѣба да се промѣни и да се каже, че вѣнчки, които сж отъ българското поколение и сж приели чуждо подданство, да имъ се даде срокъ отъ една година и тогава да се приематъ за български подданици. —

Бръшляновъ: Мисля, като се прочете този новъ членъ първий, който произнесе думата, бѣше г-нъ Пановъ. Той каза, да се даде предложението на особена комиссия и да се разгѣда отъ нея. Но, понеже доста се говори по този членъ, то мисля, че предложението на г-на Панова е вече паднало. Но, понеже вторий пакъ постоянствова и стана да възражава на онѣзи, които сж противъ неговото мнѣние, то азъ имамъ да кажа слѣдующето. Той каза, че азъ като не съмъ желалъ да се даде предложението на комиссията, дохождамъ да говори и да показвамъ на единъ недостатъкъ на този членъ. Но, именно, ако бѣхме дали предложението на комиссията за да го разгѣда, тогава запретиено ли е вече да се говори по съществува на въпроса? Азъ мисля, че не. Азъ съмъ говорилъ по съществува на този членъ. Това е колкото се отнася до г-на Панова. Друго пакъ е за г-на Калча Симсонова. Той казва, че ние не правиме добръ, като приемаме въ този членъ да се приематъ българе, чужди подданици въ българско подданство съ гаранция отъ $\frac{2}{3}$ на приеждетвующитѣ представители; защото вѣнчкитѣ въпроси били се рѣшавали по вишегласие. Така го знамъ и азъ; и азъ не съмъ противенъ, че въпроситѣ не трѣба да се рѣшаватъ по вишегласие, и даже и същиятъ този въпросъ ще рѣшимъ по вишегласие въ Камарата сега. Но друго е да гласуваме за единъ законъ, и друго е приспособление на закона. Ние знаемъ, че въ минжлата сессия изработихме единъ законъ за положението на опълченцитѣ, а приспособлението на този законъ възложихме на Министра. Значи, че това е много повече отъ меншество. Това е единъ фактъ за доказателство, че нѣма да отидеме противъ Конституцията, ако приемемъ членътъ, че чужди подданици да се приематъ съ $\frac{2}{3}$ на представителитѣ. Ние можемъ да го кажемъ, че това е по пълно болшинство или по $\frac{1}{3}$ или можемъ да кажемъ, че таквизи лица могатъ да се приематъ, когато се одобрятъ отъ една комиссия. Тука не се побърква никакъ Конституцията. Споредъ мене, членътъ е доста ясенъ, и гаранцията е доста добра. Нѣкои г-да говорихъ наностранно, че трѣба да съчувствуваме на нашитѣ братя. И азъ съчувствувамъ на тѣхъ; но азъ не желая да бждатъ нашитѣ врата отворени за всѣкакви. Ония, които

желаятъ да дойдатъ, трѣба да иматъ извѣстни услуги, направени на нашето отечество; иначе, както каза г-нъ Славейковъ и г-нъ Цанковъ, то ще каже, че ние ввеждаме единъ новъ законъ, съ който унищожаваме вѣнчко, което бѣхме приели, и туряме тѣзи по горѣ, които не сж направили никакви услуги на българския народъ, и ония оставатъ по долу, които сж служили по войната или други видъ граждански служби. Увѣренъ съмъ, че народното събрание нѣма да приеме да се даватъ по голѣми привелегии на тѣзи, които нѣматъ никакви заслуги за народа, между които има и таквизи, които се отричахъ отъ името българинъ, когато нашиятъ народъ бѣше подъ тиранско нго. Тѣзи хора трѣба да се приематъ, но само съ една цензура, именно като се произнесхъ $\frac{2}{3}$ отъ представителитѣ въ Камарата.

Вас. Радославовъ: Когато се прочете тѣзи добавка, казахъ нѣкои г-да, че е важна, и че трѣба да се даде на комиссия; други пакъ казватъ, че може и въ сегашното заседание да се разисква и да се приеме. До колко е важенъ този членъ, това се вижда отъ разпекванията. Какво струва нѣмеца за свои нѣмецъ и франзузина за своя франзузинъ, това ние го оставяме на страна. Ние виждаме само това, което ни налага самата Конституция, и което можемъ ние да свършимъ. Азъ не съмъ противенъ на тѣзи добавка; но има въ нея нѣщо, че тѣзи добавка ни налага, какъ трѣба да глѣдаме на онѣзи, на които услугитѣ сж познати. Ние можемъ този членъ сега да го рѣшиме; но трѣба по напредъ да разберемъ конституционално ли е да се иска $\frac{2}{3}$ или не. Споредъ мене, достаточено е, и трѣба да се приеме по вишегласие. Това Нар. Събрание да го приеме и да се свърши работата.

Ик. попъ Тодоръ: Понеже нѣкои отъ г-да предговорившитѣ казахъ, че безъ това условие не може да се приематъ, и че трѣба по напредъ да има заслуги за да могатъ да се приематъ за български подданици, азъ съ това съмъ съгласенъ. Ако има нѣкой да се съмнява за това, взехъ думата и има да кажа: отъ какво ще ни предуварди това, ако го оставимъ, както е писано въ члена? За кого правимъ този членъ? Правимъ го за хора отъ българско произхождение, които живѣятъ въ Ромжния, Россия, Бессарабия, и Австрия. И като казваме туй, като туряме условия, то не ще да каже, че нарочно искаме да затворимъ вратата на хората, които сж отъ нашето произхождение, и които, като дойдатъ тука, могатъ да бждатъ полезни за отечеството. Това условие се полага, г-да, защото, вѣнчки хора, които се намрътатъ подъ чуждо подданство подъ разни обстоятелства и по разни мѣста, които сега желаятъ да се повърнатъ, и да се освободятъ отъ чуждото подданство, че вѣнчки тѣзи хора не сж свѣтци; има въ тѣхъ хора, които не трѣба да приномпявамъ, които въ време на движението и страданията на хората, които бѣха турили вѣнкия си животъ, вѣнчкото си съществуване за

да работят за освобождението на България; имаше хора, които парализираха тяхното действие; имаше някои подкупени от противната страна, и които не щяха сега да споменувам; тия хора са от тази категория. Щом няма никаква гаранция, ще се върнат тази хора в отечеството, и развъ ще бъдат те полезни за страната? Никога. Единия овчар, който има 100 или 200 овци, разсъждава се, че желае да има 300; защото, колкото повече овци има, толкова по добър; но, той трябва да гледа, да ли няма между тях единия вълк със овча кожа. За това, той трябва да си отваря очите. Тогава и ние трябва да се гарантираме, и ако отворим вратата, трябва да ги отворим за честни хора, именно за честни хора, които са направили заслуги за нашия народ. Те трябва да се приемат, и макар най малки заслуги да са направили, те пак са известни; но вълците не трябва да се приемат в камарата. Ако приемем, да приемем хора със известна цел, известно възпитание, известно положение. Относително до $\frac{2}{3}$ на гласоподаването, това остава на Нар. Събрание да реши, тъй или иначе. Ако е $\frac{2}{3}$ от присъстващите, то няма да сръшим против Конституцията нищо; съ това ще се заздрави само тази гаранция, която се иска от тази хора за да се приемат в българско подданство. Именно тази гаранция състои в това, гдето се казва условно болшинство, именно $\frac{2}{3}$ че трябва да се дадат за онези, които се приемат, и това именно дава важност на този член. Такива категории се приехъ 2, именно, един, които имат заслуги за освобождението и другите, които са взели участие в войната. Ако отхвърлим тази алинея, че като покажат известни заслуги за народа, то може най естествено, ако приемем по вишегласие, да излезе едно съмнително приемане. Народното Събрание има 140 представители, може в някои случаи да се приеме съ 71, гласове противъ 69, тогава какво излиза? Излиза, че единия само глас извършва приемането му, и това прави съмнителни самите негови заслуги; но, ако се искат $\frac{2}{3}$, то още повече се потвърждава, че този човек е честен. За това, да се приеме членът както е, да се вотира и да се свърши работата. (Гласове: исчерпано е!)

Председател: Желает ли Народното Събрание да се говори? (Не желае). Приема ли Народното Събрание представения от г-на Министра на Външните работи член само съ прибавката от присъстващите? (Приема се). Който не приема да си дигне ръката. (Мълчание). Значи приетъ.

Докладчикъ Даскаловъ: (Чете):

Законъ

За българското подданство

І.

Предварителни и временни постановления.

1. Всички родени въ територията на Българското Княжество, които не са приели чуждо подданство, броятъ се български подданици.

Чуждото подданство за родения въ територията на Българското Княжество, както и българското подданство за жителия отъ територията на Българското Княжество, които са натурализирани въ турското подданство, има сила за ония, които са го приели преди войната за освобождението било споредъ законътъ за отоманската народност отъ 7—19 Януарий 1869 г., било преди тоя законъ.

Правителството има право да отложи пребиването въ България на лица, които са приели чуждо подданство било противъ тоя отоманския законъ, било отъ начало на войната.

2. Всички родени вънъ отъ територията на Българското Княжество отъ родители показани въ предишния параграфъ 1-й, броятъ се Български подданици.

3. Всички ония, които са се изселили изъ Турция по причина на войната и са се заселили въ територията на Българското Княжество преди обнародването на тоя законъ, смятатъ се български подданици безъ никакъ друго условие освенъ, ако могатъ да представятъ едно свидетелство, което да показва, че са приети за членове на една българска община, и то въ продължение на една година отъ обнародването тоя законъ.

4. Всеки чуждъ подданикъ, който въ подвига на освобождението е помогналъ било въ военна било въ гражданска служба (XV-й протоколъ отъ Учредителното Събрание), въ продължение на три години отъ деня на прогласението Българската Конституция, приема се въ българското подданство чрезъ единъ Княжески Указъ по представление на Министерския Съветъ.

II.

Придобиване на българско подданство

5. Българско подданство се придобива:

- a) по происхождение;
- b) по усношение;
- в) по женитба и
- г) по натурализация.

А. По происхождение.

6. По происхождение придобиватъ българско подданство за кония дѣца на единъ български подданикъ и не закония на една българска подданица, родени било въ Княжеството, било на чужбина.

Дѣца намѣрени на българска територия безъ баща и майка са български подданици.

Родения на българската територия, за които се подига прекия за подданството имъ, смятатъ се български подданици, до гдето се опредѣли точно подданството имъ.

Б. По усношение.

7. По усношение придобиватъ българско подданство незакония дѣца на единъ български подданикъ, родени отъ една чужденка.

В. По женитба.

8. По женитба придобива българско подданство чужденката, която се ужи за български подданикъ.

Г. По натурализация.

9. По натурализация придобиватъ българско подданство лицата, които подпадатъ подъ категорията на чл. 3 и 4 само, като представятъ свидетелствата, за които се поменува въ рѣчените членове.

10. Българското подданство на мъжътъ придобито по натурализация се простира на жена му и на малолѣтния му дѣца.

11. Освенъ случаите показани въ чл. 3, и 4, чуждиятъ подданикъ може да придобие свидетелство за Българска натурализация:

a) ако има правоспособност или, ако няма, да има настояния, който да го замѣстюва;

б) ако е записанъ и приетъ за членъ на една българска община;

в) ако е живѣалъ въ България петъ години наредъ и

г) ако придобива средства за прехрана на себе си и на домочадието си.

12. Прошението за натурализация се подава на градоначалникътъ (кмета) на оная община, гдѣто е записанъ чуждиятъ подданикъ.

13. Градоначалникътъ (кмета) испитва, както това прошение тъй и други документи относително за тая работа, и ги изпраща съ единъ мотивиранъ рапортъ чрезъ околийскиятъ началникъ до Министра на Вътрѣшните Работи, който ги представя чрезъ Министерскиятъ Съветъ, на одобрение отъ Народното Собрание.

14. Ако се приеме натурализацията Министрътъ на Външните Работи дава на натурализираниятъ едно свидетѣлство, въ което е написано, че просителятъ се приема между българските подданици, както и жена му и дѣцата му споредъ членъ 10.

Това свидетѣлство се предава на просителя чрезъ градоначалника (кмета), който му определя и денятъ на клетвата.

15. Клетвата става предъ градоначалникътъ, (кмета), въ едно публично събрание и се състои въ тии думи:

„Азъ . . . кжля се предъ Бога, че ще бѣжа вѣренъ на Негово Височество Князь и на Българската Конституция, и се обричамъ, че ще изпълнявамъ вѣрно длъжноститъ си като български подданикъ.“

16. Въ свидетѣлството ще се забѣлѣжи, че клетвата е станала единъ денъ, и подъ тая забѣлѣжка ще се подпише просителя, священника и градоначалника (кмета).

17. Отъ тоя денъ натурализираниятъ се смята за български гражданинъ, а отъ тогави слѣдъ петъ години само, ако Народното Собрание потвърди това, натурализираниятъ може да придобие право на депутатъ въ Народното Собрание.

18. Народното Собрание може да приеме за български подданикъ, безъ условията на натурализацията, всѣки чуждъ подданикъ отъ българско происхождение, ако той е изправилъ нѣкоя призната услуга на българския народъ. Такъвъ чуждъ подданикъ става български, ако $\frac{2}{3}$ отъ присѣдствающитъ представители подадѣтъ гласъ за него.

III.

Изгубване на българското подданство.

19. Българското подданство се изгубва:

- а) по отказване;
- б) по рѣшение на властитъ;
- в) по отсѣтствие;
- г) по уснovenне и
- д) по женитба

А. По отказване.

20. Министрътъ на Външните Работи, слѣдъ мнѣнието на Министерскиятъ Съветъ, рѣшава отказването на единъ български подданикъ отъ подданството му.

Рѣшението на Министра се съобщава на оногизи, които се отказва отъ подданството си.

21. Въ мирно време никому не може да се отрече, ва да се откаже отъ българското си подданство, ако е изпълнилъ слѣдующитъ условия:

- а) да има правоспособностъ или пакъ прошениято му да е законно потвърдено отъ баща му или настойчикиятъ му;
- б) да има свидетѣлство отъ Военниятъ Министръ, че е освободенъ отъ военно послуживане;
- в) да има свидетѣлство, че нѣма никакъвъ дългъ на държавата или на общината, и
- г) че никакво наказателно изслѣдование, не е отредено противъ него въ българската територия, нито пакъ че има нѣкое рѣшение за наказание, което да не е изпълненъ.

22. Въ военно време Негово Височество Князътъ рѣшава отказването отъ подданството по докладъ отъ надлѣжното министерство.

23. Отказването на подданството се простира и на жената и на малолѣтния дѣца на оногизи, които се е отказалъ отъ българското подданство.

24. Прощение за отказване отъ подданство се дава по сѣщия начинъ, по който е показано въ чл. 12 и 13.

25. Въ свидетѣлството за отказване отъ подданство се показва, че отъ просителятъ се е отнело българското подданство и че той има жена и малолѣтни дѣца, отъ които сѣщо се е отнело това подданство.

Б. По рѣшение на властѣта.

26. Министрътъ на Външните Работи може да заповѣда да си изгуби подданството, онзи който безъ негово съгласие е влѣзалъ въ служба на друга държава ако, като се повика назадъ не напусне службата и се завърне.

В) По отсѣтствие.

27. Българскиятъ подданикъ, който безъ пълномощие на българското правителство живѣе въ продължение на десетъ години вънъ отъ границитъ на България, изгубва българското подданство.

Отсѣтствието се брои или отъ денятъ, когато той се е отдалявалъ вънъ отъ границитъ безъ пашапортъ, или отъ денятъ на истичанieto на времето на пашапортътъ, ако го е взелъ и не го е подновявалъ отъ българскитъ власти било вътрѣшни, било акредитирани вънъ отъ границата. Жената и дѣцата на такъвъ човѣкъ си изгубватъ и тий подданството, ако се намѣрятъ съ него.

Г) По уснovenне.

28. Изгубватъ българското подданство дѣцата, които сж уснovenни отъ единъ чуждъ подданикъ споредъ законитъ на държавата, отъ която тоя послѣдний зависи.

Д. По женитба.

29. Изгубва своето българско подданство Българката, която се омъжи за чуждъ подданикъ, не изгубва българското подданство чужденката, която, слѣдъ като се е омъжила за български подданикъ стане вдовица или се раздѣли или се напусне отъ мъжа си.

30. Българката, която е омъжена за единъ чуждъ подданикъ придобива пакъ своето българско подданство, ако женитбата и се унищожи отъ сѣдилището.

IV.

Повръщание въ българското подданство.

31. Венчки онзи български подданици, които сж си изгубили българското подданство, могатъ да се повърнатъ въ това подданство по условията на натурализацията показани въ предишнитъ членове на тоя законъ, освѣтъ, ако Народното Собрание рѣши да се приематъ пакъ въ българско подданство безъ условията на натурализацията.

Но въ послѣдниятъ случай повърнатиятъ въ българско подданство не ще има право за представителъ въ Народното Собрание освѣтъ слѣдъ десетъ години.

V.

Книги за записване на натурализацията.

32. Общинитъ сж длѣжни да иматъ книги за записване на натурализацията.

33. Рубричитъ на книгитъ ще обхващатъ:

- а) брой, който ще почва отъ всѣка нова година;
- б) името, възрастъ и занятието на оногизи, който е приетъ за натурализация;
- в) отечеството и общината му, отъ които е зависялъ;

г) името и възрастта на членовете на домохазията му върху които се простира натурализацията;

д) датата на свидетелството за натурализацията;

е) забавляжка, която ще обхвата по кой начин сж изгубили подданството си ония, които се натурализиратъ.

34. Една книга съ съжити рублики ще има въ всѣка община за ония, на които се отнема българското подданство.

35. Едно копие отъ горѣпоменжити книги ще се изпраща въ всѣка година до Министерството на Външните Работи.

VI.

Такса.

36. Властитѣ, които ще се занимаватъ съ дѣйствието на тоя законъ ще си опредѣлитъ сами всѣка своята такса, която трѣбува да се удобри отъ Народното Събрание слѣдъ изминуването на три години отъ обнародването на тоя законъ.

VII.

Исключение отъ тоя законъ.

37. Исключение отъ тоя законъ, се приематъ за държавитѣ съ които се заключатъ конвенции, ако би тия послѣднитѣ да заключаватъ исключения.

VIII.

Силата на тоя законъ.

38. Всичкитѣ условия показани въ тоя законъ, иматъ сила отъ денятъ на обнародването му.

39. Всичкитѣ распоряжания за българското подданство, противни на тоя законъ, падатъ отъ дени на обнародването на тоя законъ.

Председателъ: Има ли нѣкой да забѣлжи върху редакцията? (Нѣма.)

Приема ли Народното Събрание четения законъ, както се исчете въ послѣдната си редакция? (Приема се.)
(Давамъ 5 минути распусъ.)

(Послѣ распусъ.)

Председателъ: Засѣданието отново се отваря.

Минко Радославовъ: Почитаемото Събрание бѣше ме избрало за привремененъ квесторъ въ отсъствието на г. Каракашева. Обявявамъ, че отъ днесъ азъ преставамъ да съмъ квесторъ. (Шумъ.) Накъ обявявамъ, че нѣма вече да бѣдъ квесторъ. (Гласове: добръ.)

Председателъ: Това ще остане послѣ на дневния редъ, ако има време.

Докладчикъ д-ръ Молловъ: (Чете Законъ за народното опълчение.)

Председателъ: Какъ желае Н. Събрание исцѣлю ли или членъ по членъ да се чете? (Гласове: членъ по членъ.)

Докладчикъ (Чете):

I. Общи основания.

Чл. 1. Въ Народното Опълчение постѣпватъ всички изобщо мжжѣ, които сж по млади отъ четиридесетъ години, способни да владѣятъ оржие и които не сж на служба въ войскитѣ или въ запаса; само болѣстъ и физически недостатки могатъ да освобождаватъ отъ личното изпълнение на военната тежоба въ опълчението.

Председателъ: Желаетъ ли нѣкой да говори?

Бръшляновъ: Въ едно отъ предшнитѣ засѣдания Събранието прие да се промѣни думата «запасъ» съ женски родъ «запаза». (Гласове: приема се.)

Председателъ: Приема ли Нар. Събрание чл. 1-й така, както е въ проекта съ направената поправка отъ г. Бръшлянова? (Приема се.)

Докладчикъ (Чете):

Чл. 2. Опълченеца не може да се откъсва отъ занятията си, за да участва въ военнитѣ упражнения повече отъ петдесетъ дни въ годината, отъ които дѣлничитѣ не трѣба да бѣдатъ повече отъ десетъ дни и не повече отъ седемъ дни наредъ.

Събирането на опълчението за по продължително време може да стане само тогава, когато държавата се заплашва отъ нѣкоя бѣда. Въ такъвъ случай опълчението се свиква съ Княжески Указъ отъ Князя, който е и Глава на народното опълчение.

Тука стана слѣдующето измѣнение: до думитѣ «отъ 7 дни наредъ», се свършва 2-й чл. 3-й чл. почева: «Събирането на опълчението за по продължително време» и т. н., а свършва до «опълчението се свиква съ Княжески Указъ». Послѣднитѣ думи се отхвърлятъ, т. е. думитѣ: «Князьтъ е Глава на народ. опълчение», а се прибавиха: «по представлението на Министерския Съвѣтъ».

Намѣстникъ на Воен. М-ръ: Азъ противъ това раздѣление на главата нѣмамъ нищо. Колкото се касае за това, че Князьтъ е Глава на народното опълчение, то това е било помѣстено и лани въ законопроекта, и въ самата Конституция стои, че Князьтъ е Глава на всичкитѣ въоръжени сили въ Княжеството. Тука е помѣстено само за това, че ако нѣкой това не знае, и като чете тия правила, да види че Князьтъ е Началникъ и на опълчението.

Стамболовъ: Естествено произлиза отъ Конституцията, че Князьтъ е Глава на всичката въоръжена сила въ Княжеството. Както помни Нар. Събрание въ миналата година, когато се разискваше този законопроектъ, тогава се внесоха тѣзи думи, които опредѣляха, кой е Главата на опълчението. Туй стана по тази причина, че тогасъ съществуваше централенъ комитетъ, който управляваше и началствуваше надъ всичкото опълчение. Сега, когато се измѣни този законопроектъ въ комиссията и Военния М-ръ отзари казва, че не вижда никаква полза да има въ тѣзи фраза, защото само по себе си се разбира това. Зарадъ туй не трѣба да поменуваме въ законътъ, който нищо не печели съ това.

Пановъ: Като членъ отъ комиссията, азъ ще кажа върху отмахването думитѣ за които се говори. Преди да внесемъ законопроекта, счетохме за нужно да повикаме г. Военния М-ръ да присѣтствова, за да му покажемъ измѣненията, които сме направили. М-рътъ се съгласи въ принципътъ наистина, защото това се разбира само по себе си. Но азъ виждамъ, че г. Намѣстникъ не се съгласява.

Председателъ: Г-нъ Намѣстникъ заяви, че е съгласенъ.

Намѣстн. на Воен. М-стръ: Искамъ да обърна внимание на г-на Панова, че това само по себе се разумѣва. Азъ казвамъ, че Князътъ е Началникъ на всичката войска, а не само на частъ отъ войската, на която е той шефъ, защото това послѣдното е само почетно.

Тодоровъ: Азъ, г-да, като членъ на комисията, тоже се съгласихъ напредъ да се отмахне тука тая фраза, именно за това, защото стои на края на този членъ, но не по начало, че това нѣщо е излишно. Наистина това се разумѣва и въ Конституцията, че Князътъ е Върховний Началникъ на всичките военни сили въ Княжеството. Но въ комисията бѣше думата: тия думи да се отмахнатъ отъ това мѣсто и да се туратъ на друго — на това бѣхъ и азъ съгласенъ. Сега виждамъ, че не сж турени тия думи нигдѣ, което е нужно не за Н. Сѣбр. но за населението, за да знае, че Князътъ е Глава на опълчението.

Стамболовъ: Ако българските граждани не знаятъ Конституцията, която е основний законъ на държавата то нече нито да се интересуватъ за една частъ отъ законътъ. Когато се рѣшаваше въ комисията по въшегласие се рѣшило и когато самъ М-рътъ се съгласи, съфдователно не трѣба да се разисква върху тѣзи работа повече, но да вървимъ напредъ.

Дюкмеджиевъ: Понеже много пжти между разискванията дохожда да се разговаряме между г. Намѣстника на Воен. М-ръ и съ това ще става неспоразумѣние, може би, като и самъ г. Пановъ, който добръ разбира руския языкъ, вижда се че го не разбира, — то желалъ бихъ г. докладчикъ да превозда думитъ на г. Намѣстника.

Предсѣдателъ: Щомъ говори г. Намѣстникъ по дълго и се искаже заявление че не се разбира, тогава ще дадемъ да се преведатъ думитъ. Желас ли нѣкой да говори по тоя членъ? (Не желас.) Който не приема този членъ така както се измѣни отъ комисията и направенъ въ 2-й и 3-й чл. да си дигне ржката? (Никой). Значи приематъ се и 2-й и 3-й членове.

Докладчикъ (чете):

Чл. 4. Опълченитѣ получаватъ отъ хазната оръжия и боеви запаси. На военни упражненія ходятъ въ собственното си облъкло и се съдържатъ на своя сѣтка. Въ извънредни случаи (чл. 2), когато опълченитѣ се свикватъ за време повече отъ една недѣля, тѣ получаватъ съдържанието си отъ общинитѣ или хазната, споредъ това, както бжде определено въ всекий случай отдѣлно.

Отъ комисията тука нѣма измѣнения, само че намѣсто 3 става 4 чл.

Стамболовъ: Азъ не можахъ да чуя какъ се чете, отъ общинитѣ ли получаватъ или отъ хазната чрезъ общинитѣ?

Докладчикъ: Комисията бѣше на мнѣние отъ хазната да се получаватъ; но г-нъ Воен. М-ръ каза, че по нѣкои невоенни нужди напр. да се биятъ вълци или нѣкои насѣкоми, които могатъ да влѣзатъ въ зе-

мята, не може да се изисква плата отъ хазната, понеже за такива нѣща може да се свиква опълчението за 7, 8, 9, деня. Тѣзи случаи не сж ограничени, и едно село може, само по своя инициатива, но и съ съгласието на правителството, ако страда отъ туй, да събере опълчението и да го храни. Зарадъ туй именно е казано, че въ всекий случай се опредѣлява или хазната или общинитѣ ще съдържатъ опълченитѣ. Така се и съгласихме да си остане както е въ проекта.

Славейковъ: Азъ мисли, че това нѣщо ще дойде въ противорѣчие съ чл. 3. който казва, че Князътъ самъ събира опълчението. Тукъ пакъ се казва, че за малка вреда може да се свиква, като за вълци напр. което не разумѣвамъ. Когато не свикватъ общинитѣ опълчението, не можемъ да искаме тѣ да плащатъ. За малки работи въобще не може да се свиква опълчение. За това бихъ желалъ да си остане както бѣше и по напредъ.

Ил. Цановъ: Този членъ, втора алинея да видя да ли е тѣй: (Чете):

„Въ извънредни случаи (чл. 3.) когато опълченитѣ се свикватъ за време повече отъ една недѣля, тѣ получаватъ съдържанието си отъ общинитѣ или хазната, споредъ това, както бжде определено въ всекий случай отдѣлно“.

Менъ ми падна въ ржцѣтъ единъ законъ за народ. опълчение, който съдържа една поправка, която, струва ми се, доста е важна. Тукъ се казва: »опълченитѣ се свикватъ за време не повече отъ една недѣля. Тѣ получаватъ съдържанието си«, и т. н. Азъ не зная какво е това; трѣба да се попита г-нъ намѣстникъ да ли наистина трѣба да се разбира не повече отъ една недѣля?

Намѣст. на Воен. М-ръ: (Говори по руски).

Докладчикъ: Г-нъ намѣстникъ желас да си остане както е въ проекта, на което се бѣ съгласилъ и г-нъ Воен. М-ръ. като настояваше, че може да се свика опълчението само въ окржгѣтъ гдѣто се намира и по мѣстна нужда ще се опредѣли за всекий случай, ще ли го поддържа общината или хазната. Така щото не може да се предвиди понапредъ какъ ще стане. За това да си остане както е въ законопроекта за да може да се направи тѣй или иначе.

Икон. п. Тодоръ: За извънредни случаи, когато може да се появи една нужда за да може да се подигне опълчение въ единъ окржгъ гдѣто се намира, то ще получи съдържане или отъ общината или отъ хазната, споредъ това, както ще бжде определено. Но тука не е казано, кой ще опредѣли; да ли мѣстнитѣ комитети или Министерския Сѣвътъ, отъ гдѣ да получава опълчението пари? Трѣба да е ясно казано, кой опредѣля това, че опълчението ще получава отъ хазната или отъ общинитѣ, и въ какъвъ случай отъ хазната и въ какъвъ отъ общинитѣ?

Стамболовъ: Снощи, когато се намираше комисията въ цѣлния си съставъ и разгледваше всекий членъ отдѣлно, дойдохме до заключение че, въ известни случаи,

опълченето получава платата си отъ общинитѣ чрезъ хазната. Но може повече да се упражнява отъ една недѣля или най много 10 дена на редъ, ако сж тия дни дѣлнични; ако се появятъ напр. разбоинци или какво друго, то въ сжщото време е нужно на народа и трѣба да се плаща отъ хазната. Опълчението изпълнява обязанность гражданска, която е въ полза на цѣлото Княжество. Тѣзи хора извършватъ работа полесна за цѣлия народъ, за това не трѣба да ги храни нѣкоя община но всичкии народъ. И така щомъ тия събрания траятъ по много отъ 10 дни, трѣба да ги храни хазната. Що се касае за малки нѣкои случаи: за прогонване вълци и други подобни, тогава е свободна самата община да си прави това. За това ми се струва, че сношната редакция на този членъ бѣше по хубава. (Чете):

„Въ извънреденъ случай? (чл. 3.) когато опълченцитѣ се свикватъ за време повече отъ една недѣля, тѣ получаватъ съдържанieto си отъ хазната чрезъ общинитѣ“.

(Гласове: Добръ.)

Докладчикъ: Сжщото стои и въ законопроекта и тѣй се разбира както е това разяснено.

Грънчаровъ: По напредъ г-нъ Докладчикъ като искаше да обясни причинитѣ, които накарали комисията да остави това така: »или отъ общинитѣ или отъ хазната да получа възнаграждение«, каза, че свикването на опълчението става по мѣстна нужда. Въ чл. 3-й обаче е казано, че опълчението се вика само за голѣма нужда и то съ Княжески Указъ. Сега не знамъ да ли, когато може би, се появятъ скакалци, трѣбали да се свиква опълчението съ Княжески Указъ? Азъ мисли, въ такъвъ случай може само общината да повика опълченцитѣ, които сж подъ нея и тогавъ за поддържанieto имъ разбира се тя ще дава. Но когато се свиква опълчението съ Княжески Указъ, тогава разбирамъ, че хазната трѣба да харчи.

Икон. п. Тодоръ: Какъвъто случай и да е, даже и най малкъ, т. е. за прогонване на скакалци, да се повиква опълчение безъ рѣшение отъ надлежната власть, мисля, че не е добро. Защото тия хора могатъ да гонитъ, намѣсто скакалци и вѣтрища, но надлежната власть, трѣба да знае защо се събира и въ всеки случай трѣба тя да даде разрѣшение. Когато предлежи нѣкоя голѣма бѣда, която за да не се разшири, се свиква опълчението; и въ този случай, разумѣва се, понеже се пазятъ интереситѣ на държавата, съдържанieto на опълчението, трѣба да излиза отъ хазната. Ако пъкъ нѣкоя община има частна нужда отъ събиранието на своето опълчение, то тогава тя и ще го поддържа. Тука обаче не се разбира, какъ ще бжде опредѣленъ всекии случай отдѣлно и кой ще опредѣли това; кой е компетентенъ да каже, че въ еди-кой си случай трѣба общината да го поддържа и въ еди-кой хазната. Това е тъмно малко и комисията да обясни тая фраза.

Намѣстн. на Воен. Министръ: (говори по руски.)

Докладчикъ: Г-нъ Намѣстникъ на Военния М-ръ каза, че Военното Министерство нѣма особена нужда да настоява на това: да се измѣни редакцията на комисията, туѣ е все сжщото. Но главното е въ това, че правото остава на мѣстниитѣ комитетѣ, той да свиква опълчението въ този или онзи случай отдѣлно. Колкото за туѣ, гдѣто нѣкои депутати мислятъ, че може да се свиква опълчение за унищожение скакалци, то България може да се счита счастлива че не знае такова нещастие; по други страни викатъ и войска, защото това е голѣмо нещастие за страната.

Стамболовъ: Менѣ ми се струва, че като се опредѣли, народътъ да се занимава 50 дни въ годината при опълчението и да се вика още по 7 дни за извънредни случаи, това е голѣма тежоба. Пакъ дохожда и такова време, че Князьтъ съ Указъ свиква опълчението и тогава, то се обръща въ единъ видъ войска. Споредъ чл. 3-й опълчението се свиква когато държавата е въ опасность, когато има бунтъ или нападение на границата; тогава, ако ме викашъ, то ме, тѣй да кажъ, наказвашъ — трѣба ли още и общината да ме храни, т. е. монѣтъ ближни и роднини. За това не може да се тури на общината такава тигость, но трѣба хазната да теги, защото този извънреденъ случай се отнася до цѣлото Княжество. Зарадъ туѣ послѣдната алинея да се измѣни така: »въ извънредни случаи (чл. 3) когато се свикватъ опълченцитѣ за време повече отъ една недѣля, тѣ получаватъ жалованието си отъ хазната чрезъ общинитѣ«. До тамъ да се остави, а нищо повече. (Гласове: съгласни.)

Предсѣдателъ: Давамъ на вотирание. Г-нъ Намѣстникъ се съгласява съ редакцията на г. Стамболова, върху послѣдната алинея на този членъ. Който не приема членъ 4, както е предложенъ отъ комисията и редактиранъ отъ г. Стамболова да си дигне ржката? (Никой не дигна). Значи приема се.

Докладчикъ: (Чете чл. 5, а споредъ проекта чл. 4.)

Чл. 5. Изпълнението на разнитѣ длѣжности въ опълчението считатъ се гражданска длѣжностъ на всекии българинъ и изпълняването имъ не дава никакво право на получаване парично възнаграждение. Обучението въ военното дѣло се произвежда отъ особни инструктори, които се пазематъ отъ пуснатитѣ въ запозъ доли чинове, при което отъ хазната имъ се полага не повече отъ 240 франка въ годината всекиму, по отъ мѣстниитѣ комитети и самитѣ общини въ обязанноститъ на които влиза и паземанieto инструктори, зависи да имъ увеличатъ платата или числото на инструкторитѣ, но при това като си внамафрватъ источиници. Въ нѣкой случай, когато близо до мѣстото на обучението сж разположени войсци, мѣстниитѣ комитети могатъ да се обръщатъ съ ходатайство въ Военното Министерство и да просятъ назначаванieto на учители отъ дружинитѣ, но назначаванieto вече зависи напълно отъ благоусмотрѣнието на Министра.

Комисията го измѣни така:

„Изпълнението на длѣжноститѣ въ опълчението е гражданска обязанность на всекии българинъ и не дава право за парично

възнаграждение. Обучението въ военното дѣло се произвежда отъ особенни инструктори, които се наематъ отъ пуснатитѣ въ запаза долни чиновъ и на които отъ хазната сѣ плаща не повече отъ 240 фр. въ годината всѣкому, но мѣстнитѣ комитети и самитѣ общини въ обязанноститѣ на които влиза и наемването инструктори, могатъ да намаляватъ и увеличаватъ платата и числото на инструкторитѣ, но въ послѣдний случай си изнамѣрватъ источники,“ надолу отъ думитѣ: „Въ нѣкои случаи . . .“ остава си сѣщото.

Намѣст. на Воен. М-ръ: Противъ редакциѣ комисиѣ нищо неимѣю.

Стамболовъ: Ще бжде по хубаво, ако въ срѣдата на члена намѣсто: «Зависи да имъ увеличи платата или числото на инструкторитѣ, но при това като си изнамѣрватъ источники», да се каже: «зависи да имъ увеличи платитѣ или числото на инструкторитѣ, но въ послѣдний случай, трѣба сами да си изнамѣрватъ срѣдства». Така бѣше исправено въ комисиѣта; (Гласове: добръ!) и това е умѣстно по тая причина, когато се увеличатъ харчоветѣ да си намиратъ сами средства.

Паничерски: Не можъ да разберж, какво е имала предъ видъ комисиѣта, когато е турила думитѣ: «за да се намали платата». Не можъ да разберж, когато платитѣ излизатъ отъ хазната, какъ може една община или комитетътъ да ги намалява. Онзи, който плаща, само той може да ги намалява, а никой другъ.

Докладчикъ: Комисиѣта ето какво имаше предъ видъ: общината или мѣстнитѣ комитетъ може да намалява на това основание, че въ нѣкои окрѣзи е по евтинъ животътъ а въ други по скѣпъ; напр. въ едно село е по евтино, нежели въ града. Така щото, когато една община за въ село намѣри за 240 фр. двама инструктори, тя ще ги вземе и двамата, или пакъ, ако нѣкоя община въ нѣкой градъ види, че съ тая сума не може да поддържа двама, тя само единъ взема и му увеличава платата. Това е имала комисиѣта предъ видъ и Воен. М-ръ се съгласи съ това. Онова, което каза г. Стамболовъ е сѣщото.

Предсѣдатель: Давамъ на вотирание. Който не приема чл. 5-й както е редактиранъ отъ комисиѣта, заедно съ забѣлжката отъ г. Стамболова, да си дигне ржката? (Никой не дигна.) Приема се.

Докладчикъ (Чете чл. 6-й споредъ проекта чл. 5-й):

Чл. 6. Испълнението на караулната служба при тъмнитѣ, затворницитѣ, при общественитѣ складове и казначействата може да се въложи въ особни случаи и на опълчението, но не другояче освѣнъ по представлението на Министерскій Свѣтъ и да се състои утвърждение за всѣкий пѣтъ Княжески Указъ.

Комисиѣта го измѣни само въ послѣднитѣ редове, като изхвърли думитѣ: «и да се състои утвърждение за всѣкий пѣтъ» — а остане: «на Министерскій Свѣтъ съ Княжески Указъ».

Предсѣдатель: Желаетъ ли нѣкой да говори? (Не желае.) Който не приема този членъ така, както е направенъ отъ комисиѣта да си дигне ржката? (Никой не дигна.) Значи приема се.

Докладчикъ (Чете):

Чл. 7. Правителството опредѣля мѣстата, върху които се разпространява дѣйствието на настоящий законъ, както и времето, отъ което той влѣзва въ сила въ всѣко едно мѣсто. (Приема се.)

Чл. 8. За военнитѣ упражненія, всичкото Княжество се дѣли на военни райони, границитѣ на които съвпадатъ съ границитѣ на окрѣжията. (Приема се.)

Чл. 9. Най висока инстанция по дѣлата на опълчението е Министерскій Свѣтъ, който рѣшава по доклада на подлѣжащия Министръ, въ важни случаи всичкитѣ спорни въпроси. (Приема се.)

Чл. 10. На Министерскій Свѣтъ подлѣжатъ:

1) по представлението на окрѣжнитѣ началници, утвърждаването на мѣстнитѣ комитети;

2) по въпроситѣ, които се отнасятъ до неправилни дѣствия на комитетитѣ, Министерскій Свѣтъ има право, да смѣни комитетата или въ цѣлий му съставъ или отдѣлно нѣкой отъ членовѣтъ му, като при това предлага на населението да си избере други;

3) разглѣдва всѣкои недоразумѣния, които могатъ се случи между комитетитѣ и администрацията.

Въ този членъ стана слѣдующето измѣнение: 1 алинея се пехвърля, а се редактира отъ комисиѣта така:

1) «Утвърждаване мѣстнитѣ комитети по представлението на окр. управители, които сѣ длѣжни да представятъ лицата, които сѣ получили най много гласове».

Въ 2 алинея прибави думитѣ подиръ »по въпроси« и жалби». По долу подиръ Министерскій Свѣтъ има право прибави »като се докажатъ подобни неправилности«. По долу изхвърли думитѣ »при това« а тури думитѣ: »въ сѣщото време«. Въ 3 алинея подиръ думитѣ »между комитетитѣ«, прибави: »мѣстната« администрация.

Предсѣдатель: Г-нъ намѣстникъ на Воен. М-ръ е съгласенъ. Ако нѣма кой да говори давамъ на вотирание. Който не приема този членъ тъй както е редактиранъ отъ комисиѣта, да си дигне ржката? (Никой не дига.) Приетъ.

Докладчикъ (Чете):

Чл. 11. Въ Военното Министерство се съсрѣдоточватъ всичкитѣ дѣла по опълчението въ чисто военно отношение, за което и въ случай на нужда може да се назначи или отдѣлно лице за началникъ на опълчението, или пѣкъ отдѣлно управление. (Приема се.)

Чл. 12. Въ обязанноститѣ на Военното Министерство лѣжи:

1) Назначение на окрѣжни воински началници;

2) изработване программа за военното обучение;

3) рѣшава въпроси за въоружение на опълчение, т. е. времето, когато опълченцитѣ сѣ достатъчно подготовени, а да имъ се даде оружие на ржцѣтъ;

4) снабдява опълчението съ оружие и патрони;

5) наблюдава, да се държи оружието въ исправностъ;

6) контролира успѣха по военното обучение на опълченцитѣ, за които цѣлъ могатъ на бждатъ командировани отдѣлни лица, за да произвеждатъ смотри.

Комисиѣта измѣни този членъ, като съвсѣмъ изхвърли 3 алинея.

Намѣст. на Воен. М-ръ: Я согласенъ на это.

Предсѣдатель: Г-нъ Намѣстникъ е съгласенъ. Давамъ на вотирание. Който не приема този членъ, както

е поправенъ отъ комиссиата да си дигне ржката? (Никой не дига.) Приетъ.

Докладчикъ (чете):

Чл. 13. По вѣнчикѣ горѣвъложени въпроси, а тѣй сѣщо и за други, които можѣтъ отъ ново да се появѣтъ, Военното Министерство получава допесения, а своитѣ си рѣшенїи и распорѣждани предѣва посредствомъ окръжнитѣ военни начальници.

(Приема се.)

(Чете):

Чл. 14. Въ всѣкий окръгъ, между четницитѣ и подчетницитѣ избира се окръженъ комитетъ, който състои отъ предѣдатель, подпредѣдатель и четирма членове. Въ веденїето на тѣзи комитети преимущественно лѣжи обязанността да опредѣлятъ вѣнчикѣ тѣгости, както лични тѣй сѣщо и имущественни, на които ще подлѣжи населението въ окръга, по службата си въ опѣлченїето.

Комиссиата го измѣни така:

§. 14. „Надъ опѣлченїето въ всѣкий окръгъ управлява окръженъ комитетъ състоящъ отъ 1 предѣдатель, 1 подпредѣдатель и 4 членове, които се избиратъ съ тайно гласоподаване отъ главатаритѣ (четницитѣ и подчетницитѣ) на четитѣ въ окръга“.

Предѣдатель: Койго не приема чл. 14-й така както го отдѣли и поправа комиссиата да си дигне ржката? (Никой не дига.) Приетъ.

Докладчикъ (чете): Членъ 15, който се състави отъ половината на 13 § споредъ проекта:

„Въ веденїето на тѣзи комитети преимущественно лѣжи обязанността да опредѣлятъ вѣнчикѣ тѣгости, както лични тѣй сѣщо и имущественни на които ще подлѣжи населението въ окръга по службата си въ опѣлченїето“.

Д-ръ Антоновъ: Азъ бихъ желалъ да зная какво се разбира отъ думитѣ »както лично тѣй сѣщо и имущественно на които ще подлѣжи населението въ окръга« Това трѣба да се опредѣли.

Докладчикъ: Комиссиата е разбирала тѣзи думи, че мѣстния комитетъ ще опредѣли за колко дни да се свика опѣлченїето и какво трѣба да се свърши въ този срокъ; за колко дни трѣба опѣлченїетѣ да си взематъ хлѣбъ отъ дома и т. н.

Д-ръ Антоновъ: Азъ питамъ какъ се разбира думата »имущественно«.

Докладчикъ: Ако взематъ за 5 души хлѣбъ, това е имущественно«. Ако е пуждно наприкладъ да се събератъ отъ 3 до 4 часа далечъ отъ мѣстото и ще имъ трѣба да се бавятъ нѣколко деня, то ще имъ се поржча да си взематъ припаси за ѣденїе за 3—4 деня съ себе си.

Нам. на Воен. М-ръ: (говори по руски.)

Докладчикъ: Г-нъ Намѣстникъ на Военния М-ръ каза, че е вече приетъ горѣ единъ членъ, гдѣто се казва, че общинитѣ иматъ тая длѣжностъ да увеличаватъ и умаляватъ платитѣ на инструкторитѣ. Тѣ можѣтъ да направятъ съ тая плата отъ гдѣ да я взиматъ, какъто намѣратъ за нужно или отъ църквата или отъ гдѣто и да било, и това е вече имущественъ данъкъ.

Предѣдатель: Давамъ на вотирание. Койго не приема този членъ така, както го представя комиссиата, да си дигне ржката? (Никой не дига.) Приетъ.

Докладчикъ (чете): Членъ 16 споредъ проекта чл. 14.

„Членовенѣтъ на управлението се избиратъ за една година, но слѣдъ свършванїето на годината можѣтъ отъ ново да бѣдѣтъ избрани“.

Тука комиссиата не е направила измѣнение макаръ ти да се раздѣли на 2 мѣсїия: единъ настояваха да бѣде 2 год. други казваха че ще бѣде тѣжко 2 год., но една год. да остане. Тѣй щото остава на Събранїето да рѣши една или двѣ год. да бѣде.

Ик. п. Тодоръ: Въ този §, както го прочете г. Докладчикъ, се вижда че членовенѣтъ за управлението се взематъ за една година, но послѣ пакъ можѣтъ да бѣдѣтъ избрани. Но долѣ се опредѣля, че четницитѣ и подчетницитѣ се избиратъ членове въ този окр. комитетъ. Гдѣто ще се каже, че тия, които иматъ тѣзи условїия да постѣпатъ въ народното опѣлченїе именно отъ 20 до 40 годишна възраст, вѣнчки тия можѣтъ да избиратъ четници и подчетници помежду си. Тука е свършенно свободно оставено тѣмъ да избиратъ четници и подчетници — както щѣтъ; а тѣ, избираниитѣ, сѣщо както щѣтъ, избиратъ членове на управлението. Тука не е опредѣлено кой може да бѣде избранъ. Азъ мисля, ще се срѣщнатъ затруднения при избиранията, защото зная, че има много такива околнїи, гдѣто ще избератъ такива хора, които нече можѣтъ да извършатъ тѣзи длѣжностъ, като си иматъ други длѣжности, които едва ще имъ позволятъ да извършатъ новата си. Може, наприкладъ, отъ г-да депутатитѣ да се избератъ половината въ това управление, и ако ги избератъ трѣба да работитъ въ окръга, гдѣто сѣ избрани за членове на комитета. Сега, не ще можѣтъ да изпълняватъ двѣтѣ си длѣжности: депутатската и въ комитета. Ако дойде тука да изпълнява въ Н. Събрание депутатството, тогава ще се парализира дѣйствието на опѣлченїето въ онзи окръгъ. Тѣй щото може да се случи вѣнчикѣ други, които съставляятъ комитета да се принудятъ да отежтѣвовать, и така ще се съборка работата. За това трѣба да се каже въ законѣтъ какви членове да се избиратъ за да не се съблѣсватъ длѣжностъ съ длѣжностъ и да не се парализира дѣйствието и на единѣ и на другитѣ.

Докладчикъ: Г-нъ предговорившии казва, че може да се избератъ такива хора, които ще иматъ друга длѣжностъ; такова нѣщо може да стане, но комитета, състои отъ 6 члена и ако наприкладъ 2. излѣзатъ, тогава оставатъ 4. Тѣ можѣтъ да работатъ, стига само да съставятъ вишегласие. Разбира се, че ако излѣзатъ на дълго време, на 2—3 мѣсеца, тогава може да се избератъ други. За това, ако туримъ условїе, че не могатъ да бѣдѣтъ избрани чиновници или депутати, тогава не ще може да се състави комитетъ. Послѣ ще се види отъ практика какво е най добръ да се направи. А сега не можемъ да туримъ условїия, които би повредили самото опѣлченїе.

Калчо Симеоновъ: Азъ ще попитамъ за друго нѣщо. Нѣкои отъ членовѣтъ, които се изберахъ въ комитетъ, ако би пожелали да си дадатъ оставката, ще ли имъ се приеме, и кой ще я приема?

Докладчикъ: Можатъ да си даватъ оставката и ако иматъ уважителни причини, щѣ се приема; но никой другъ не може да приема оставката освѣнъ тѣхното началство, което е Министерския Свѣтъ. Оставката ще се представя чрезъ комитетъ на Министерския Свѣтъ и ако се иматъ уважителни за нея причини ще се приеме.

Икон. п. Тодоръ: Азъ желая да се постави тая забѣлжка, т. е. че нѣкой като се намира на гражданска или друга длъжностъ и като представи оставката си съ добри причини, да рѣши М-рския Свѣтъ. Но ако нѣма таква забѣлжка, тогава може би, М-рския Свѣтъ ще му каже, че не приема оставката му. Или най послѣ дохожда такъвъ извѣстенъ случай, че М-рския Свѣтъ, като отстрани нѣкого, ще бѣде попитанъ отъ Нар. Собрание, защо прави такива нѣща, когато това въ закона не е поставено, и защо да му приема оставката, за което не се говори въ закона. За това е добро да има една такава бѣлжка, щото и да се може по благословни причини да се приема. Азъ говоря въ интересъ на самата работа — да има едно нѣщо, по което да може единъ членъ да се замѣнява съ другъ или да има право да си дава оставката. Така ще може да си върви работата.

Докладчикъ: Азъ мисли, че когаго приехме по горѣ, че М-рския Свѣтъ представи на утвърждение мѣстнитѣ комитети по представление на окр. управители, които сж длъжни да представятъ лицата, които сж получили най много гласове.

Съ това нѣма да влизатъ такива лица, които нѣматъ физическа възможностъ да изпълняватъ такъвъ нѣщо. Напр. въ София да се избере въ мѣстния комитетъ единъ М-ръ; той какъ ще може да изпълнява длъжностъ та си? Разбира се, че не може и М-рския Свѣтъ нѣма да направи такъва нѣща, което физически е невъзможно. Ако обаче туримъ такава забѣлжка, тогава всѣкий може да намира причина какъто и да била и може да иска да се оттегли и ще натруцаме М-рския Свѣтъ да разгѣда такива отставки. Но понеже опълчението за всѣкий българинъ е гражданска обязанностъ, то да си остане безъ тая забѣлжка. Разбира се, че по уважителни причини и тѣй може да се освободи нѣкой отъ тая длъжностъ и да се замѣсти съ другъ.

Иор. Наумовъ: Отецъ Икономъ настоява да стане забѣлжка за това. Азъ мисли, когато се забѣлжи въ протоколитѣ, е достатъчно.

Савва Илиевъ: Съгласенъ съмъ, както каза г-нъ

Наумовъ, да се забѣлжи въ протоколитѣ, безъ да се тури въ закона.

Председателъ: Давамъ на вотирание. Който не приема чл. 16. както стои въ проекта да си дигне ржката? (Приема се).

Докладчикъ: (Чете): чл. 17-й споредъ проекта чл. 15-й.

„Членовѣтъ на окръжнитѣ комитети получаватъ по 4 фр. въ день, когато у тѣхъ произхожда заседание: Окръжнитѣ комитети сами разгѣждатъ жалбитѣ на отдѣлни свои членове и иматъ право да ги смѣнятъ а жалбитѣ, които се отнасятъ на цѣлиятъ комитетъ, приносятъ се въ Министерския Свѣтъ, който ги разгѣжда и рѣшава“.

Комиссията е направила тии измѣнение:

„Жалбитѣ противъ отдѣлни свои членове и жалбитѣ противъ цѣлия комитетъ се подаватъ въ Министерския Свѣтъ, който ги разгѣжда и рѣшава“.

Намѣст. Воен. М-ръ: Я согласенъ.

Председателъ: Койго не приема чл. 17-й съ поправитѣ отъ страна на комиссията да си дигне ржката? (Приема се).

Докладчикъ: (Чете): чл. 18-й споредъ проекта 16-й.

„При постъпване въ окр. комитетъ членовѣтъ даватъ клетва за правило и безпристрастно изпълнение длъжноститѣ си“.

Тука станаха слѣдующитѣ измѣнения:

„При постъпване въ окр. комитетъ членовѣтъ както и окръжний и военный началникъ даватъ клетва за правило и безпристрастно изпълнение длъжноститѣ си“.

(Приема се).

Чл. 19-й споредъ проекта 17-й.

Окръжний комитетъ е длъженъ да прави расписание на упражненята въ окръга; това расписание се приготвява за цѣлъ мѣсецъ и се съобщава на сѣнитѣ и инструкторитѣ.

При съставленieto рѣченитъ расписание окръжний комитетъ трѣба да има предъ видъ, че презъ цѣлата година трѣба да бждатъ не по малко отъ 50 урока.

Комиссията направи само едно измѣнение, като тури »не повече отъ 50 урока«, намѣто не по малко.

Намѣстн. на Воен. М-ръ: Я согласенъ. (Приема се).

Докладчикъ (Чете):

Чл. 20. Окръжний комитетъ опредѣля размѣра на наказанието за неявяване на опълченцитѣ отъ цѣли села или махали при упражненията и за погрѣшки направени отъ цѣли чети въ време на упражнението. Постановлението на окръжний комитетъ, което опредѣлява извѣстно наказание, предава се на лицата отъ административно вѣдомство, които сж длъжни да го изпълнятъ като окончателна присѣда отъ съдебно учреждение.

Комиссията е направила само една редакционна поправка въ послѣдния редъ като е притурила думата «окончателна» и е станало «окончателна присѣда».

М-ръ Цанковъ: Може на долу да се каже, че надлъжните власти могат сами да определяват наказанието.

Докладчикъ: Има го.

Председателъ: Понеже г-нъ Министръ се съгласява, то давамъ на гласоподаване; който не приема чл. 20-й споредъ комисията, да си дигне ръката. (Никой не дигна.) Прието.

Докладчикъ (Чете):

Чл. 21. Властта на окръжния комитетъ при налагането на наказание се ограничава съ напомняване, строга бълбжка, глоба отъ единъ до 50 фр. и най сѣтихъ съ затворъ отъ единъ до три дена.

Нѣма никакви заблѣжки. (Приема се.)

Докладчикъ (Чете):

Чл. 22. Окръжний комитетъ:

- 1) разгѣжда препирнитѣ помежду жителитѣ и инструкторитѣ;
- 2) распорѣжда се въ раздаването патрони и оружие, които му сѣ дадени отъ Правителството за обучение; сѣщо и които сѣ останали слѣдъ смъртта, болѣетъ или уволнението на нѣ кои опълченци;
- 3) да прави засѣдания не по малко отъ два пѣти въ единъ мѣсець.

Комисията измѣни тозъ членъ така (Чете):

Чл. 22. Окръжний комитетъ:

- 1) рѣшава коя категория отъ опълченцитѣ (по възраст или други условия) трѣба да се яви на упражненіе;
- 2) рѣшава времето когато опълченцитѣ сѣ достатъчно подготвени за да имъ се даде оружие на рѣцѣтѣ;
- 3) разгѣжда препирнитѣ помежду жителитѣ и инструкторитѣ;
- 4) распорѣжда се въ раздаването патрони и оружия, които му сѣ дадени отъ Правителството за обучение; сѣщо и които сѣ останали слѣдъ смъртта, болѣетъ или уволнението на нѣ кои опълченци.
- 5) Засѣдава не по малко отъ два пѣти въ единъ мѣсець.

Намѣст. на Воен. М-ръ: Нищо нѣмамъ противъ това измѣненіе, защото то се рѣши и въ чл. 15

Тихчевъ: азъ моля комисията да каже, кои се разбиратъ подъ името «жители», да ли самитѣ опълченци или вънъ отъ опълченцитѣ?

Докладчикъ: То се знае, че вънъ отъ опълченцитѣ.

Председателъ: Давамъ на гласоподаване; който не приема прочетения чл. 22 както е редактиранъ отъ комисията, да си дигне ръката? (Никой не дигна.) Прието.

Докладчикъ (Чете):

Чл. 23. За непосредственно нагѣждане на опълченцитѣ надъ учението въ окръжията и „за ръководение занятията имъ въ всѣкий воененъ окръгъ“, се назначава офицеръ, комуто се присвоява названието окръженъ военски началникъ. За налагане дисциплинарни наказания, той има право като ротенъ командиръ и получава годишна плата девять хиляди фр. (9000), ако е чуждъ подданикъ, и 5000 фр. ако е български, като се считатъ въ това число и пѣтитѣ му равности.

Комисията го е измѣнила така (Чете):

Чл. 23. За непосредственно нагѣждане на опълченцитѣ надъ учението въ окръжията и „за ръководение занятията имъ въ всѣкий воененъ окръгъ“, се назначава офицеръ, комуто се присвоява названието окръженъ военски началникъ, който получава годишна плата като ротенъ командиръ въ войската, като се считатъ въ това число и пѣтитѣ му равности.

Единъ гласъ: Колко заплатата?

Докладчикъ: По малка заплатата отъ 9000 фр. Това ще се опредѣли въ военный бюджетъ, и когато го разгѣдѣме, тогава ще се види каква е платата, а сега можемъ само да предполагаме че ще е по малка отъ 9000 фр.

Тодоровъ: Истината тая плата ще се види въ бюджета, но тя не ще да е повече отъ 7000 или 7500 фр.

Намѣст. на Воен. М-ръ: (Говори по русски.)

Докладчикъ: Военный Министръ се съгласи съ това, а намѣстникътъ на Военный Министръ обясни, че най голѣмий чинъ на ротний командиръ получава 8600 фр., слѣдователно пакъ ще бѣде по малко отъ 9000 фр.

Председателъ: Ако нѣма кой да говори, давамъ на вотирание: приема ли Нар. Събрание чл. 23-й както е поправенъ отъ комисията? (Приема се.)

Докладчикъ (Чете):

Чл. 24. Окръжний военски началникъ има слѣдующитѣ длѣжности и правдини:

- 1) той е отговоренъ за усиленіи вървежъ на войнишкото образование на опълченцитѣ;
- 2) той ръководи войнишкото образование и е задълженъ да общали окръга не по малко отъ единъ пѣтъ въ мѣсяца, за да протѣрива учението;
- 3) той пепитва въ знаніе на службата занасенитѣ нижни чинове, които желаятъ да заематъ инструкторски длѣжности;
- 4) той има право да смѣнява инструкторитѣ и да предлага да се назначава други.

Комисията е направила само едно измѣненіе въ втората алинея, гдѣто се казва (Чете):

„Той ръководи войнишкото образование и е задълженъ да общали окръга не по малко отъ 6 пѣти въ годината“.

Това стана по предложението на Военный Министръ, защото не е възможно единъ пѣтъ въ мѣсяца да ходи по окръга. Ако отиде въ единъ окръгъ, той трѣба да сѣди по 4 или 5 дени на всѣко мѣсто; за това по добръ е да ходи 6 пѣти въ годината на всѣко мѣсто за да преглѣда по добръ нежели 12 пѣти и да не може да преглѣда нищо.

Председателъ: Има ли нѣкой да говори? (Нѣма.) Който не приема тоя членъ, както е редактиранъ отъ комисията, да си дигне ръката. (Никой не дигна.)

Докладчикъ (Чете):

Чл. 25. Окръжний военски началникъ непосредственно се подчинява на Военното Министерество, (въ случай на назначеніе особенъ началникъ нему); началнику отдѣла по дѣлата на за-

пасните чинове и наборитѣ, които сж означени въ чл. 17, 18 и 20. Въ случай на нарушение инструкциитѣ, които е получавалъ, дописва непосредствено на Военния Министръ“.

Комиссията е измѣнила този членъ така (Чете):

Чл. 25. Окръжнии воински началници непосредствено се подчинява на Военното Министеретво и началнику отдѣла по дѣлата на запасните чинове и наборитѣ.

Другото е испустила, защото въ редакцията бѣше направена погрѣшка.

Председателъ: Който не приема 25 чл. както го е редактирала комисията да си дигне ржката. (Никой не дигна.)

Докладчикъ: (Чете чл. 26 споредъ проекта 24):

Чл. 26. Окръжните воински началници се назначаватъ нѣкъ между най добритѣ офицери, които сж командували рота и се утвърждаватъ на длъжността си съ приказъ отъ Князя по представенне на Военния Министръ.

Комисията го е измѣнила като е исхвърлила само думитѣ «които сж командували рота», защото, можатъ да се назначатъ офицери, които не сж командували рота, но сж командували и дружина, и такива сж още по достойни.

Председателъ: Който не приема чл. 26-й както е направенъ отъ комисията да си дигне ржката. (Никой не дигна.)

Докладчикъ (Чете чл. 27 споредъ проекта 25):

Чл. 27. Окръжнии воински началникъ по своето си звание обязательно вѣдѣва въ мѣстний комитетъ съ право на гласъ; въ неговата канцелария се съерѣдоточва всичкото писмоводство на комитета, за което и му се отпускатъ канцеларски 2000 фр.

Комисията го е направила тако (Чете):

Чл. 27. Окръжнии воински началникъ по своето си звание обязательно вѣдѣва въ мѣстний комитетъ съ право на гласъ; въ неговата канцелария се съерѣдоточва всичкото писмоводство на комисията, за равности на която и му се отпускатъ отъ хазната отъ 1000 до 2000 лева годишно; тая сума се изчислява съ оправдателни документи“.

Намѣстн. на Воен. М-ръ: (Говори по русски): Имамъ само да кажж, че е неудобно, да се каже само канцелария за окр. комитетъ, защото воински началникъ ще има работа и по набора, и тѣзи пари не може да стигатъ и за запаса и за набора за туй въ проекта е казано подобру това.

Докладчикъ: Тукъ нѣма никакво разногласие между първата и втората редакции. Тукъ е казано въ първата редакция »неговата канцелария« т. е. на окръжний воененъ началникъ; но като той е началникъ и на комитета, казва се, че въ сщщото време управлява канцеларията. Ако се съерѣдоточватъ въ него и други длъжности, то е все едно, било съ войници, било въ запаса, назначението имъ едно, и Военний Министръ се съгласен съ това мнѣние.

Намѣст. на Военний М-ръ: (Говори по русски).

Докладчикъ: (Преводжа). Г-нъ Намѣстникъ на Военний Министръ настоява да се остави споредъ старата

редакция като казва, че на него ще се възлагатъ и други длъжности, и тогава ще иска пари напр. и по запаса и по набора, тѣй щото Военния Министръ не е обърналъ внимание на това.

Грънчаровъ: Мисля, че е достаточнo да се забѣлжи въ протоколитѣ, че се разбира цѣлата канцелария; и неговата и на комитета.

Намѣстн. на Военний М-ръ: (Преводъ отъ русски). Азъ обръщамъ внимание на това, че окр. воински началникъ не е поставенъ тукъ въ подчинение на председателя на окр. комитетъ; но комитета е длъженъ да има своя канцелария. Ако Нар. Събрание признае, че комитета трѣба да има своя собствена канцелария, то окр. воински началникъ не може да бжде началникъ на тая канцелария.

Славейковъ: Трѣба да признаемъ тука, че военний окр. началникъ е друго нѣщо, а окръженъ комитетъ ще бжде друго нѣщо. Военний окр. началникъ не може да бжде безъ своя канцелария, и какъ можемъ да смѣнимъ тѣзи двѣ канцеларии. Съвършено друго нѣщо е окр. комитетъ и друго нѣщо е окр. военний началникъ. Както се разумѣва отъ проекта и което г-нъ намѣстникъ иска да каже, това се отнася собствено до неговата канцелария, а за комитетската канцелария не е помѣнато нищо.

Намѣстн. на Военний М-ръ: Азъ трѣба да кажа, че въ канцелария на окр. воинский началникъ главната работа е по запаса, когато въ канцеларията на комитета има главна перениска по обучение на опълчението.

Свящ. Радевъ: Споредъ мене канцеларията на окр. военний началникъ и канцеларията на комитета, трѣба да бждатъ отдѣлни една отъ друга тѣй споредъ както казва тука членътъ, всичкитѣ писма, които се проваждатъ въ комитета се съерѣдоточватъ въ канцеларията на окр. военненъ началникъ; заради това той ще си има тамъ особена канцелария и комитета особена. За това трѣба да се остави този членъ, както е въ проекта.

Тодоровъ: И азъ като членъ на комисията, по напредъ така мисляхъ, както каза докладчикътъ, но като взехъ въ внимание обещанията на г-на намѣстника на Военний М-ръ, мисля, че неговата канцелария ще има и други работи; за запаса и за новобранцитѣ. Зарадъ туй предлагамъ да си остане споредъ проекта, само съ малко измѣнение; напр. така. (Чете):

Въ неговата канцелария при другото да се съерѣдоточва всичкото писмоводство на комитета, за което му се отпускатъ канцеларски отъ 1000 до 2000 фр.“ Тогава неговата канцелария ще обхваща и канцеларията на народното опълчение, резервиститѣ и набора, и за всичкитѣ тѣзи работи да му се отпускатъ отъ 1000 до 2000 фр.

Докладчикъ: Тогава може да се исхвърлятъ думитѣ, които е ввела комисията т. е. »той управлява канцеларията на окр. комитетъ«, а да си остане така:

»Въ неговата канцелария се събрѣдоточва всичкото писмоводство на комитета, за което му се отпусчатъ отъ 1000 до 2000 фр. Таа сума се изживява съ оправдателни документи«. (Гласове; съгласни).

Председатель: Който не приема чл. 27-й както се

прочете послѣдний пжтъ отъ докладчика да си дигне ржката. (Никой не дигна.)

Утрѣ на дневенъ редъ ще бжде продължение на сжщия законопроектъ. За сега засѣданieto се затваря.

(Конецъ въ 5 часа и 20 мин.)

Председатель: П. Р. Славейковъ.

Подпредседатели: { Н. Сукнаровъ.
С. Стамболовъ.

Секретари:

Ив. Даневъ.

В. П. Золотовъ.

Р. Каролевъ.

Райчо Поповъ.

Хр. Баларевъ.

Х. Бръснаровъ.

Хр. Грънчаровъ.

В. Радославовъ.

Управитель на стенографическото бюро А. Безеншекъ.